

SÖZCÜKLERİN GİZEMİ

Tarihi - Kökeni - Hikâyesi

Sözcüklerin Gizemi

Muhammet ÇALIK, Şennur BEYSE, Mustafa BAYER,
Evrin YORGUN

Kapak Tasarımı

Ayşegül ASLANTÜRK ALKAN

Mizanpaj

Seval ÇALIK

Editör

Esmâ Nur Ayşe ÇELİK BAŞAK

1. Basım, Aralık 2024

ISBN

978-625-5993-22-9

Yayınevi

Ak Oruçoğlu Yayınları
Kitap Basım, Yayın ve Tanıtım Hizmetleri
Büyük Sanayi Cad., Elif Sok., No 7/197,
İskitler, Altındağ/ANKARA
+905326220774
www.akorucoglu.com

Yazarlardan okura...

İÇİNDEKİLER

1. Türk	12
2. Anadolu	14
3. Hokus Pokus	16
4. Sümela	18
5. Stonehenge	20
6. Çikolata	23
7. Nazar	26
8. Boykot	29
9. Google	32
10. İstanbul	34
11. Mitoloji	37
12. Nemrut	40
13. Asparagas	43
14. Zombi	45
15. Gezegener	47
16. Boza	51
17. Keşkek	53
18. Pizza	56
19. Olimpiyat	58
20. Derbi	61
21. Linç	63
22. Bluetooth	65
23. Okalıptus	67
24. Labirent	69
25. Yamyam (Kanibalizm)	73
26. Atlas	74
27. Gulyabani	77
28. Tarhana	81
29. Zeytin	84
30. Tavus Kuşu	87
31. Whatsapp	92
32. Kebikeç	96
33. Defne	97
34. Tulum	98

35. Kanguru	101
36. ay	103
37. Olimpos	105
38. Baklava	107
39. Cappuccino	109
40. Pi	111
41. Meczip	113
42. Bitcoin	116
43. Matematik	118
44. Pasaport	120
45. Pegasus	122
46. Aylar	124
47. Günler	131
48. Tirmis	134
49. Maydanoz	136
50. Dolmabahçe	140
51. Ayasofya	143
52. Kahve	146
53. Tarçın	149
54. Makarna	152
55. Fiyasko	155
56. Jandarma	157
57. Pantolon	160
58. İstasyon	164
59. Kravat	166
60. Satranç	169
61. Element	171
62. Ramazan	174
63. Kedirgen	177
64. Halloween	179
65. Yin Yang	183
66. Lir	186
67. Son Söz	190
68. Kaynakça	191
69. Digital Kaynakça	197

Bakış açımız değişirse gördüklerimiz de değişir...

MUHAMMET ÇALIK

Muhammet ÇALIK 1984 yılında Trabzon'un Yomra ilçesinde dünyaya geldi. Babası aşçı, annesi ev hanımı olan ÇALIK ilk, orta ve lise eğitimini Yomra'da tamamlamıştır. Eğitim hayatının yanında futbolla da ilgilenmiş Yomraspor'da kısa bir süre genç kategorilerde futbol da oynamıştır. 2006 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Türkçe Öğretmenliği bölümünü bitirdikten sonra 2007 yılında Samsun'un Çarşamba ilçesinde öğretmenliğe başlamıştır. Sonrasında Anadolu Üniversitesi Adalet ön lisans ve spor yönetimi ön lisans bölümlerini tamamlamıştır. 2010 yılında TFF'ye bağlı olarak futbol hakemliğine başlamıştır. 2010-2014 yılları arasında Çarşamba Anafartalar İlköğretim Okulu adına "Pusula" adlı dergiyi yayın hayatına sunmuştur. 2024 yılında ulusal dergi Tenha'da yazısı yayımlanmış ve editör olarak görev almıştır. 2024 yılında Ahmet Yesevi Üniversitesi Yabancı Dil Olarak Türkçenin Öğretimi Yüksek Lisans Programını tamamlamıştır. Evli ve iki çocuk babası olan ÇALIK halen Çarşamba'da bir kamu kurumunda öğretmen olarak görev yapmaktadır.

Yayımlanan eserleri: Yarım Kalan Yazılar, Efsanenin Peşinde, Kalplerdeki İz, Türk Mitolojisinde Efsaneler, Türk Mitolojisinde Destanlar

ŞENNUR BEYSE

Şennur BEYSE 1982 yılında Rize'nin Çamlıhemşin ilçesine bağlı Dikkaya köyünde dünyaya gelmiştir. İlk ve ortaokulu orada okumuş Anadolu Lisesini Ankara'da kazandığı için ailesi ile beraber Ankara'ya yerleşmiştir. Anadolu Üniversitesi tarih bölümünden mezun olduktan sonra İstanbul Üniversitesi Sosyoloji bölümünden de onur öğrencisi olarak mezun olmuştur. Yüksek lisansını Hoca Ahmet Yesevi Üniversitesinde Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi bölümünde tamamlamıştır.

3 yıl Başbakanlık Osmanlı Arşivinde araştırmacılık yapmıştır. Hüsni hat sanatı ve ebru sanatı eğitimlerini almıştır. Beykoz Üniversitesinden “çocuklar için felsefe (P4C)” ve İstanbul Üniversitesinden formasyon almıştır.

Uzun bir süre Havadistürk internet sitesinde köşe yazarlığı yapmıştır. Muhammet ÇALIK'ın yayımlanan Kalplerdeki İz kitabına anlarıyla katılım sağlamıştır. Tenha dergisinde makalesi yayınlanmıştır.

Yazmak ve okumak onun en büyük hobileridir.

Bir kamu kurumunda sınıf öğretmeni olarak görevine devam etmektedir.

EVİRİM YORGUN

Evrım YORGUN 1985 yılının bir sonbahar sabahı dünyaya gözlerini açmıştır. Babası öğretmen, annesi memur olan YORGUN, ilkokulu anne babasının yaşadığı Aydın ili Çine ilçesine bağlı Akçaova kasabasında, ardından ortaokul ve lise eğitimini Çine ilçesinde tamamlamıştır. Karadeniz Teknik Üniversitesi Sınıf Öğretmenliği bölümünden 2007 yılında mezun olmuştur. 2008 yılında Siirt Kurtalan' da ilk görev yerine atanmıştır. Zorunlu hizmetini tamamladıktan sonra memleketi olan Aydın'a atanmıştır. 2012 yılında Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Yönetimi Teftişi Planlaması ve Ekonomisi bölümünde yüksek lisansını tamamlamıştır. Sonrasında 2016'da Anadolu Üniversitesi Sosyoloji bölümü lisans, 2020'de Web Tasarımı ve Kodlama ön lisans bölümlerini bitirmiştir. 2024 itibarıyla Adnan Menderes Üniversitesi Sınıf Eğitimi bölümü yüksek lisansına devam etmektedir. 2023-2024 yılları Milli Eğitim Bakanlığının yayınladığı Çalıkuşu dergisi ilçe koordinatörlüğünde çalışmıştır. Muhammet ÇALIK' ın yayımlanan Kalplerdeki İz kitabına anılarıyla katılım sağlamıştır.

Kitap okumak, halk oyunları, tenis, resim yapmak özel ilgi alanlarıdır. Bir kamu kurumunda halen öğretmen olarak görev yapmaktadır.

MUSTAFA BAYER

Mustafa Bayer, 4 Temmuz 1987’de Samsun’da dünyaya geldi. Eğitim hayatına Şehit Cengiz Topel İlkokulu’nda başladı, ardından Kazım Özdemir Ortaokulu’nda öğrenimine devam etti. Lise eğitimini Namık Kemal Lisesi’nde tamamladıktan sonra 2005 yılında Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlköğretim Fen Bilgisi Öğretmenliği Bölümü’ne girdi ve 2009 yılında başarıyla mezun oldu.

Meslek hayatına 2010 yılının Aralık ayında Sinop Dikmen Ortaokulu’nda Fen Bilimleri Öğretmeni olarak adım atan Mustafa Bayer, öğretmenlikteki tutkusunu ve bilgisini öğrencilerine aktarmaya devam etti. Şu anda Samsun Çarşamba İmam Hatip Ortaokulu’nda görev yapmakta olan yazar, eğitimde bilimin ve merakın gücüne inanarak çalışmalarını sürdürmektedir.

2015 yılında hayatını birleştirdiği eşiyle mutlu bir yuva kuran Mustafa Bayer’in, 2018 yılında Asaf Yiğit Bayer ve Meva Begüm Bayer adında ikiz çocukları dünyaya geldi. Baba olmanın getirdiği sorumluluk ve duygusal zenginlik, onun hayata bakışını derinleştirerek yazın dünyasına yeni bir perspektif kazandırdı.

Yazarlık serüvenine **2023** yılında yayımlanan “UZUN KİRPİKLİ” kitabında bir bölüm ile başlayan Mustafa Bayer daha sonrasında TENHA dergisinde “GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE BESLENME ALIŞKANLIKLARI VE ÖTOFAJİ” yazısıyla devam etmiştir. İnsan hikâyelerine ve hayatın içindeki sade güzelliklere odaklanmaktadır. Kalemıyla düşünceleri, duyguları ve gözlemlerini paylaşmayı seven yazar; okuyucularını samimi, sıcak ve düşündürücü bir yolculuğa çıkarmayı amaçlamaktadır.

ÖN SÖZ

Sözcükler... Bir dili öğrenmeye başlarken kullandığımız yapı taşları. Beynin düşünce dünyasını, hayal gücünü büyüten büyümlü sesler... Her dilin fonetiği o dilin gücünü ve insanlara ulaşma şeklini belirler. Bazı diller gırtlaktan konuşmayı, bazı diller üst damak seslerini, bazı diller de dudak seslerini ön plana çıkarır. Bu seslerle sözcükleri ve dil yapısını oluşturan milletlerhem yaşam biçimini hem de coğrafyasını sözcüklere saklar. Nazıl deniz ortasında bir adada yaşayan insanlarla dağın tepesinde yaşayan insanların gördüğü canlılar ve nesnelere farklıysa bu varlıkların sözcüklere yansımaları da farklı olur. Deniz canlılarına verilen sözcükleri dağın tepesindeki insanlar bilemez ve hayal edemez. O sözcüklerle düşünemez ve düşünce dünyasını aydınlatamaz. Bu sebeple her dilde oluşan her sözcük bir yaşamı, bir anlamı ve bir gizemi barındırır. Bu eserimde daha çok günlük hayatta sıklıkla duyduğumuz ama üstünde durmadığımız nereden geldiğini, nasıl oluştuğunu, hangi anlamları barındırdığını bilmediğimiz sözcükleri seçmeye çalıştık. Sözcüklerin etimolojisinin yanında tarihini ve hikayesini de ortaya koymaya çalıştık. Bazen anlamsız bir sözcükken, bazen tüm dünyanın duyduğu kullandığı ama nasıl oluştuğunu düşünüp umursamadığı bir isme evrilen sözcükleri aktarmaya çalıştık. Gelişen teknolojinin bize sunduğu yeni sözcükler ile geçmişin sayfalarında kalan ölmeye yüz tutmuş sözcükler... Bazen de her gün sıklıkla kullandığımız sözcükler...bizlere yeni kapılar yeni fikirler sunar.

Bakış açımız değişirse gördüklerimizde değişir.

Eserin oluşması vesilesi ile eğitim hayatım boyunca destek olan değerli annem Ayşe ÇALIK'a, babam Hasan ÇALIK'a ve sevgili eşim Seval ÇALIK'a teşekkürlerimi sunuyorum.

Muhammet ÇALIK

TÜRK

Tarihi binlerce yıl önceye dayalı Türkler birçok milletle iç içe geçmiş, iletişim ve etkileşim halinde olmuştur. Bu sebeple birçok dilde Türk sözcüğüne rastlarız. Türk sözcüğü ile ilgili birkaç tanım ve köken bilgisi vardır.

Kutsal metinler Türkleri Nuh peygamberin oğlu Yafes'e dayandırır. Tevrat'ta da büyük iltifata mazhar olmuş millet olan Türkler dünyaya en çok yayılan millettir. Çok sayıda devlet kurmuş ve birçok doğal destana sahip olmuştur. Gerek kahramanlıkları edebileştirerek günümüze kadar ulaştırmıştır.

Geniş tarihi olan Türklerin "Türk" ismini alması konusunda ise değişik görüşler mevcuttur. Bilim çevrelerinde kabul edilen ilk kullanımı 1. yüzyılda Pomponius Mela ve Plinius adlı Romalı tarihçilerce kayda geçmiştir.

Tarihçi Koelle "Türk" kelimesinin kökünü "Tur-Tir" sayarak "çekmek, cezbetmek, çekici" anlamında anlatmıştır. Dil bilimci K. Fiok ise Türk kelimesinin aslının "Turkü" ve İskitçe "Deniz kıyısında oturan kişi" anlamını ifade ettiğini belirtir. Arap tarihçi İbn-i Fakih ise Türklerin Yecüc-Mecüc Seddi'nin arkasında bulunduğu ve Türk kelimesinin "Terk" yani "terkedilen" olduğunu söyler. Arap – İslam tarihçisi Gardizi, peygamber Nuh'un oğullarından Yafes'e verilen bölgenin ıssız olduğunu ve Türklere terk edildiğini, bunun için de Türk kelimesinin "Terk" anlamına geldiğini söyler. Kaşgarlı Mahmut'a göre "Türk" kelimesi "olgunluk çağı" anlamına gelir. A. Wambery'e göre türemek anlamına gelen "türeçen ve törü "den doğmuş ve yaratılmış mahluk anlamındadır. Rus tarihçi W. Barthold'a göre ise Orhun Kitabeleri'nde geçen "kanunla düzenlenmiş, birlik kazanmış halk" anlamına gelen "türeli"; aynı şekilde Ziya Gökalp de "adet ve gelenek" demek olan "türeli" diye açıklar.

Etimolojik olarak birçok yazar- araştırmacı incelemelerinde Türk kelimesinin nereden ortaya çıktığını araştırmış, anlamına, kökenine ulaşmaya çalışmış ama farklı milletlerden araştırmacılar farklı

sözcüklere ve anlamlara ulaşmıştır. Bunun sebebi birçok kaynakta “Türk” kelimesine ve Türkçe sözcüklere rastlanmasıdır. İşlenmiş ve yazılı metinleri bulunan Türklerin geniş tarihi ile yayıldıkları alana kültürlerini ve sözlü edebiyatını da bırakmış olmaları her bölgeden farklı açıklamaları da beraberinde getirmiştir.

En eski söyleniş şekli “Türük-Törük“ olan bu kelime zamanla değişime uğramış “Türk“ şeklini almıştır. Bu kelime de “doğan, türeyen,güç ve kuvvet” anlamına gelmektedir.

Yine Çin kaynaklarında “Tu-kue”, Grek kaynaklarında “Thrak, Tyrkçe” Hint kaynaklarında“ Turukha, Turuşka” ön Asya’da çivi yazılı metinlerde ülke adı olarak “Türki” kelimesi ile Asurca belgelerde “Turukku”, Tevrat’ta “Toghorma” olarak kullanılmıştır. Genel olarak “türemek“ anlamının kabul görmesi arkeolojik kazılarda kurdun emzirdiği çocuk tasvirleri de bu anlayışı desteklemektedir.

Türkçe sözlükte Türk sözcüğü “Dünyanın çeşitli bölgelerinde yaşayan Türkçenin değişik lehçelerini konuşan soy ve bu soydan olan kimse.” olarak tanımlanıyor.